

FAN:

GIDROMETRIYA

MAVZU

03

Gidrometrik
kuzatish tarmog'i

NAZARALIYEV DILSHOD
VALIDJANOVICH

Gidrologiya va
gidrogeologiya kafedrası
dotsenti

Reja:

- Hidrometeorologik stansiya va postlar tarmog'ini tashkil etish va joylashtirishning asosiy shartlari.
- Suv o'lchash postlarini tashkil etish tamoyillari.
- Suv o'lchash postlarini qurish uchun joy tanlash va unda bajariladigan ishlar.

Suv olchash postlarini tashkil etish tamoyillari

Suv olchash tizimlarini tashkil etishda (qurishda)gi ikki tamoyil

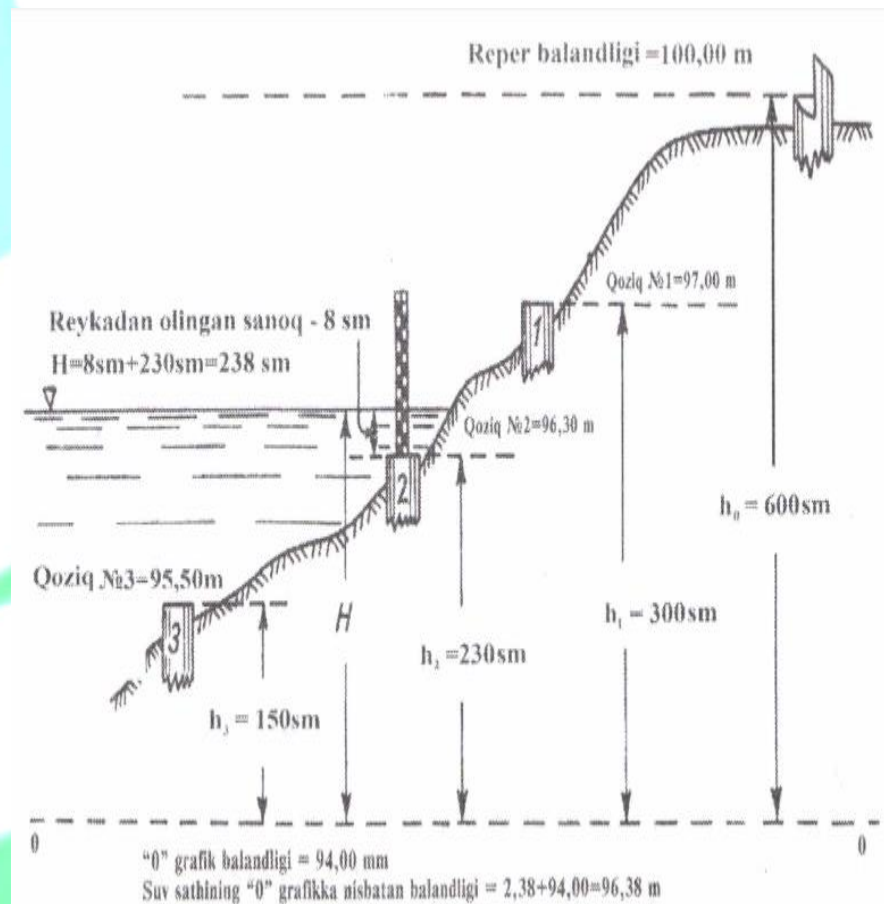
ma'lum bir suv o'lchash postida yillar davomida olib borilayotgan kuzatish ma'lumotlarini bir-biri bilan solishtirish mumkin bo'lsin

bir suv ob'ektida tashkil etilgan bir qancha suv o'lchash postlarining ma'lumotlarini o'zaro solishtirish imkoni bo'lsin

Suv o'lchash postlarida yagona kuzatish tizimi va usullari qo'llanilgandagina yuqorida qayd etilgan har ikki qoidaga amal qilish imkoniyati yaratiladi

Har qanday suv o'Ichash posti quyidagilar bilan jihozlangan bolishi shart

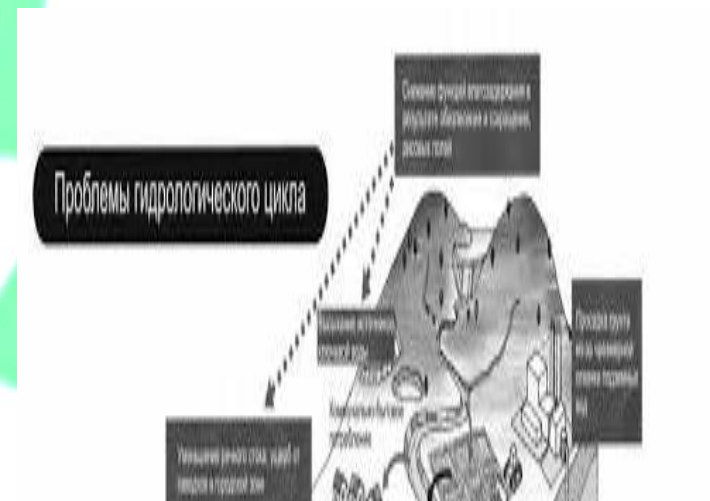
- ❑ balandlik belgisi (reper);
- ❑ suv oichash qurilmasi (reykali, qoziqli yoki o'ziyozar qurilma) bolishi lozim

Suv o'lchash posti o'rnatiladigan joyni tanlashda bajariladigan dastlabki jarayon

Dala sharoitida bajariladigan ishlarni boshlashdan oldin:

- ❑ o'rganilayotgan daryo yoki boshqa suv ob'ekti haqida ma'lumotlar keltirilgan adabiyotlar,
- ❑ arxiv ma'lumotlari va boshqa manbalar bilan tanishib chiqish lozim.

Dala sharoitidagi ishlar

I. Suv o'lchash posti o'rnatiladigan joyni umumiy ko'zdan kechirish, ya'ni uning holati va gidrologik rejimining o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash

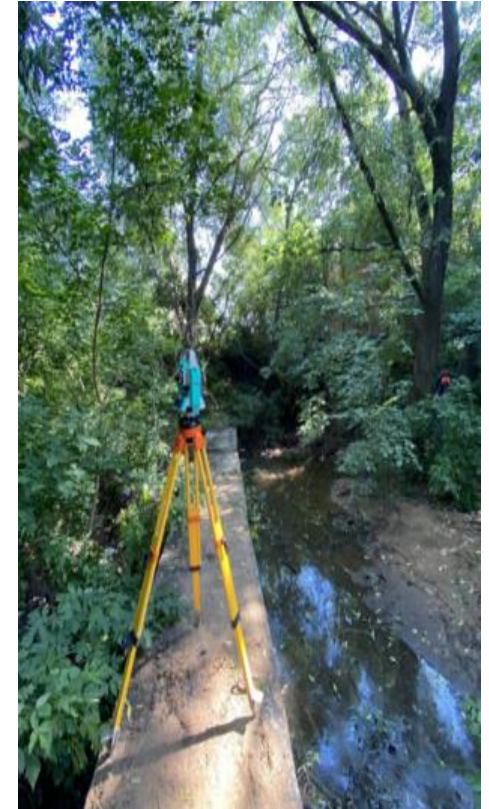
Dala sharoitidagi ishlar

II. Suv ob'ektida turli sabablar (to'g'onlar, muzlash hodisalari, o'zan deformatsiyasi, uni o'simliklar qoplashi va boshqa ta'sirlar) natijasida kelib chiqadigan o'zgaruvchan dimlanishning mavjudligi yoki bu jarayonning umuman kuzatilmasligini aniqlash;

Dala sharoitidagi ishlar

III. Suv o'lchash posti o'rnatiladigan joyda kerakli topografik ishlarni amalga oshirish

Dala sharoitidagi ishlar

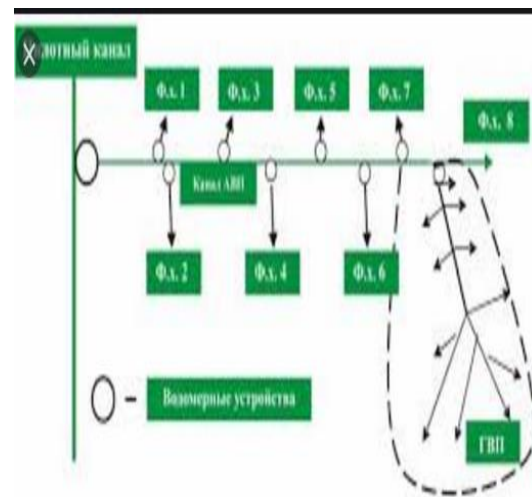
IV. Suv ob'ektining o'ziga xos suv rejimi haqida mahalliy aholidan qo'shimcha ma'lumotlar to'plash va boshqalar.

Suv o'lchash postini tashkil etishning murakkabligi

Suv o'lchash postini tashkil etish uchun joy tanlash mas'uliyatli va shu bilan birga murakkab vazifa hisoblanadi.

Shuning uchun ham suv o'lchash postini tashkil qilish maqsadida joy tanlash vazifasi tajribali mutaxassislar ishtirokida amalga oshiriladi.

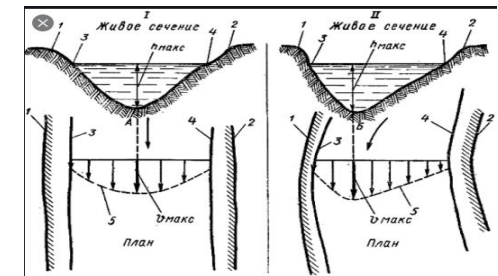
Gidrologik kuzatish

Gidrologik kuzatish - suv havzalarida gidrologik elementlarni muntazam ravishda kuzatish.

Suv o'lchash postini tashkil etishdagi joy tanlash vaqtida e'tiborga olish zarur bolgan holatlar

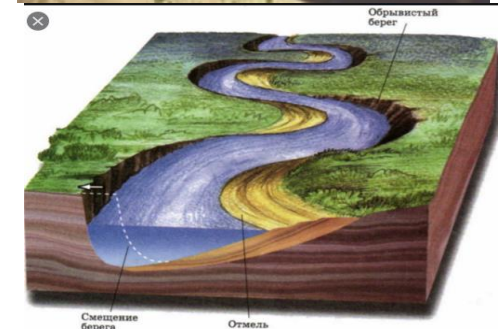
I. Daryoning ikkala qirg'og'i bir-biriga simmetrik bo'lib ,o'rtacha qiyalikda bo'lishi kerak;

II. Daryo ma'lum masofada to'g'ri chiziqli yo'nalishdagi o'zanda oqishi lozim

III. Daryo o'zanining relyefi murakkab bo'lmasligi kerak

Suv o'lchash postini tashkil etishdagi joy tanlash vaqtida e'tiborga olish zarur bolgan holatlar

IV. Tanlangan joy atrofida plyajlar, daryo o'zanidan qum, shag'al oladigan karyerlar bo'lmashligi lozim

V. Daryoga oqava suvlar qo'shilmasligi va suv sathiga ta'sir qiluvchi boshqa omillar bo'lmashligi kerak;

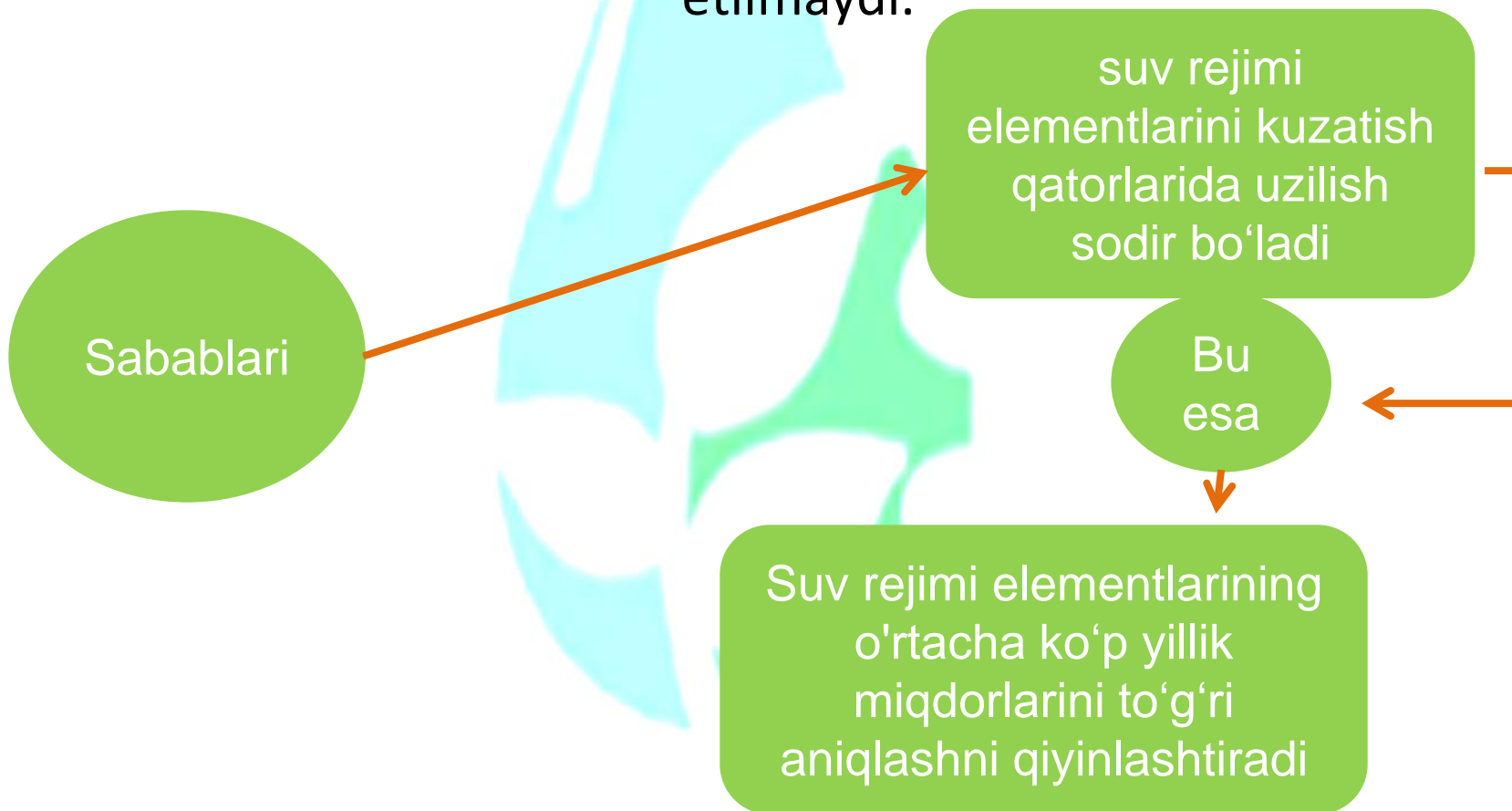
VI. Post aholi yashash joyiga yaqin bo'lishi kerak;

VII. Pochta, telegraf va internet aloqalari yaqin bo'lishi lozim

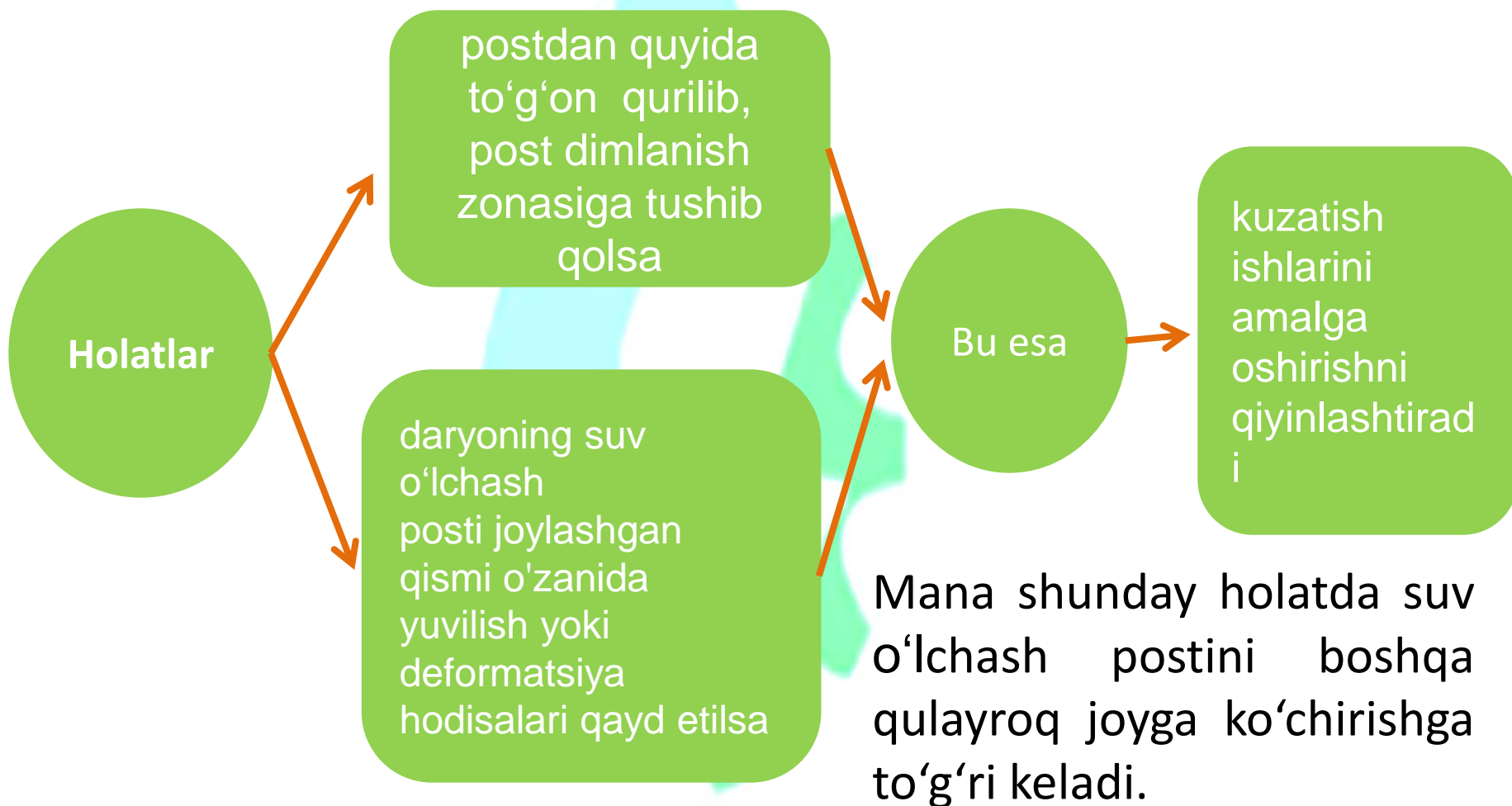

Suv o'lchash postini bir joydan ikkinchi joyga ko'chirish

Suv olchash postini bir joydan boshqa joyga ko'chirish tavsiya etilmaydi.

Suv o'lchash postini bir joydan ikkinchi joyga ko'chirish holatlari

Postni boshqa joyga ko'chirish lozim bo'lgandagi tavsiya

Postni boshqa joyga ko'chirish lozim bo'lganda, iloji boricha, yaqinroq masofani tanlash kerak.

Shunday qilinganda har ikki post uchun umumiy bo'lgan "0" grafik tekisligini belgilash mumkin bo'ladi. Bu esa eski va yangi postlardagi kuzatishlarni bir-biri bilan bo'g'lash imkonini beradi.

Yangi postda kuzatishlar

Eski postda kuzatishlar to'xtatilmay turib, yangi postda kuzatishlarni, kamida, yarim yil davomida, suv rejimining har xil fazalarida, olib borish kerak.

So'ng parallel kuzatishlar
ma'lumotlari asosida bog'lanish
grafigi chiziladi.

Gidrometrik kuzatuvlar

Gidrometrik kuzatuvlar gidrometeorologiya xizmati tomonidan daryolar, ko'llar, suv omborlari, kanallar, boshqa er usti suv havzalarining holati to'g'risida ma'lumot to'plash maqsadida amalga oshiriladi.

Gidrometrik kuzatishlarga ehtiyoj

iste'molchilarni er usti suv havzalarining gidrologik rejimining o'zgarishini baxolash uchun gidrometrik ma'lumotlar bilan ta'minlash

er usti suv havzalarining gidrologik rejimining doimiy va vaqtinchalik qonuniyatlarini o'rganish

xo'jalik va boshqa faoliyatning er usti suv havzalari va suv resurslari rejimiga ta'sirini baholash

er usti suvlarining davlat hisobi va monitoringini yuritish

davlat suv kadastrini yuritish

suv resurslarini hisoblash va suv balanslarini tuzish

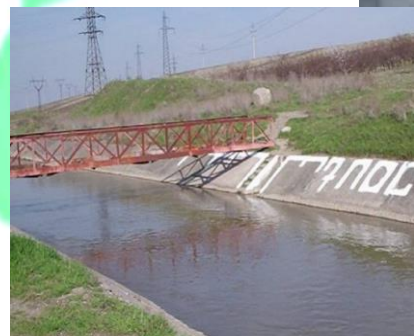
Gidrologik va gidrometrik ma'lumot manbalari

Ma'lumotlar manbalari - doimiy suv o'lchash (gidrologik) stantsiya va gidrometrik postlar hisoblanadi

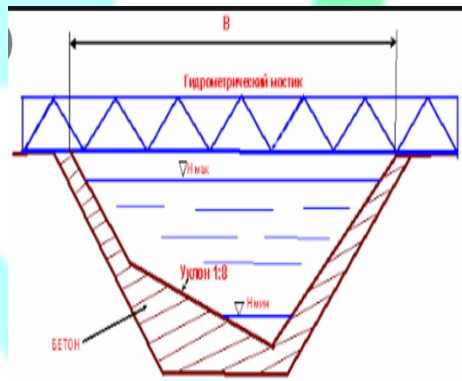

Suv ob'ektlarida bajariladigan asosiy gidrometrik ishlar tarkibi

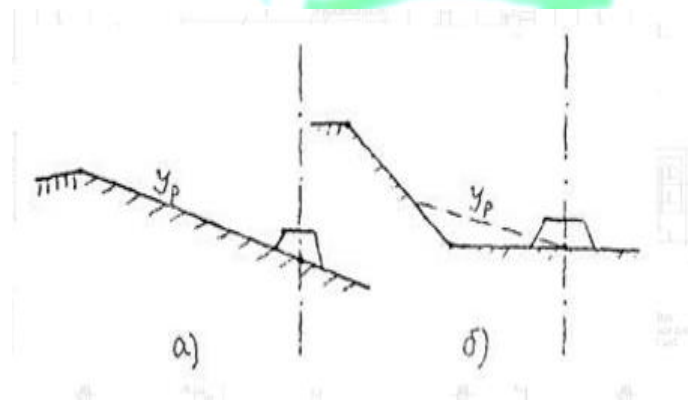
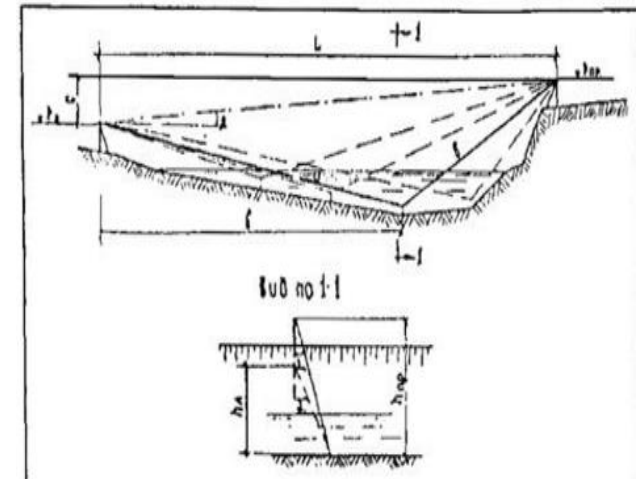
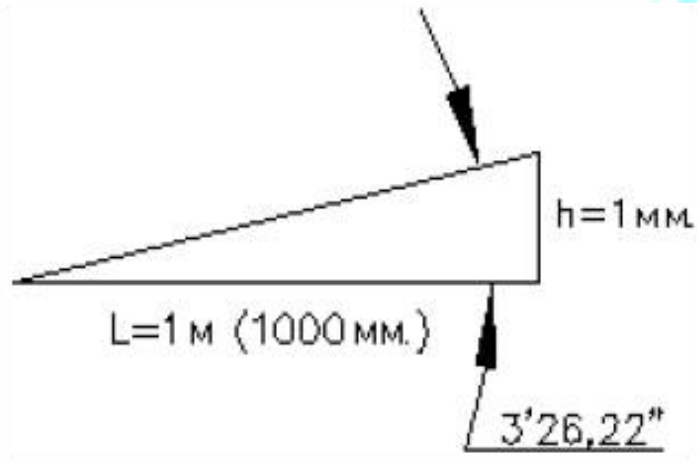
gidrologik stantsiya va postlarni qurish va jihozlash

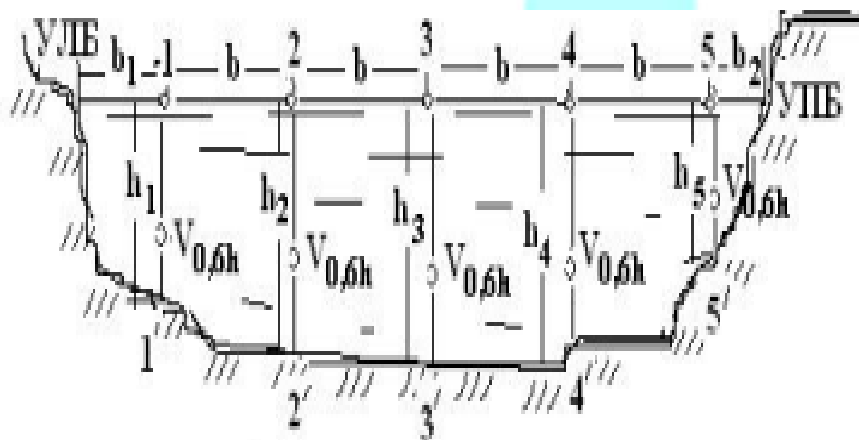
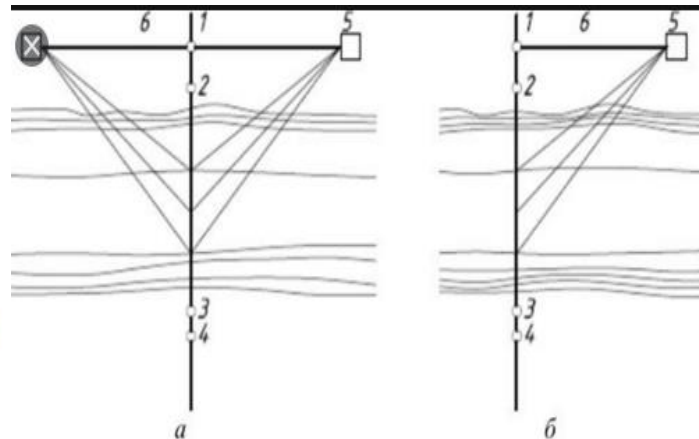
Suv sathini kuzatish

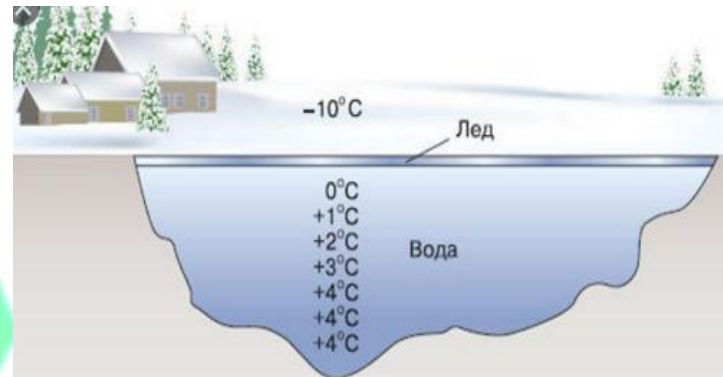
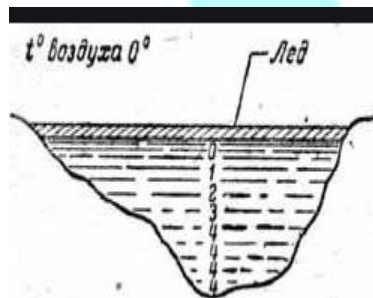
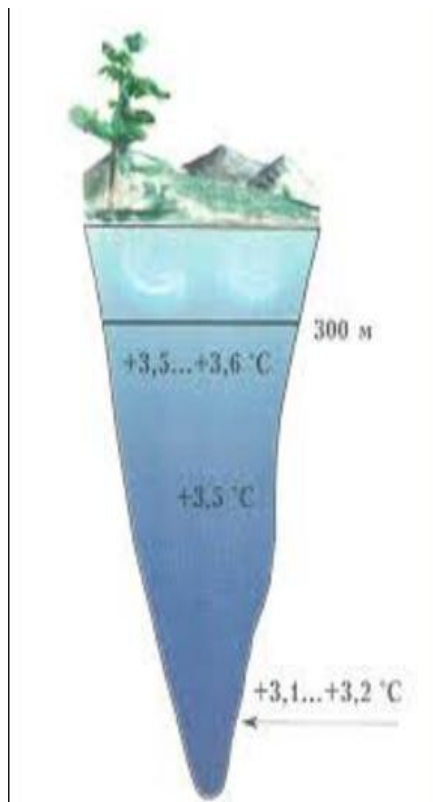
Suv yuzasining nishabligini o'rganish

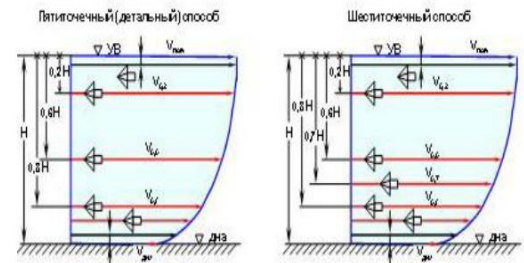
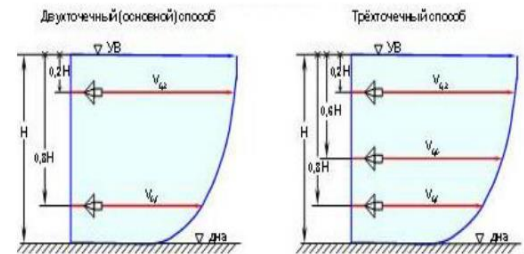
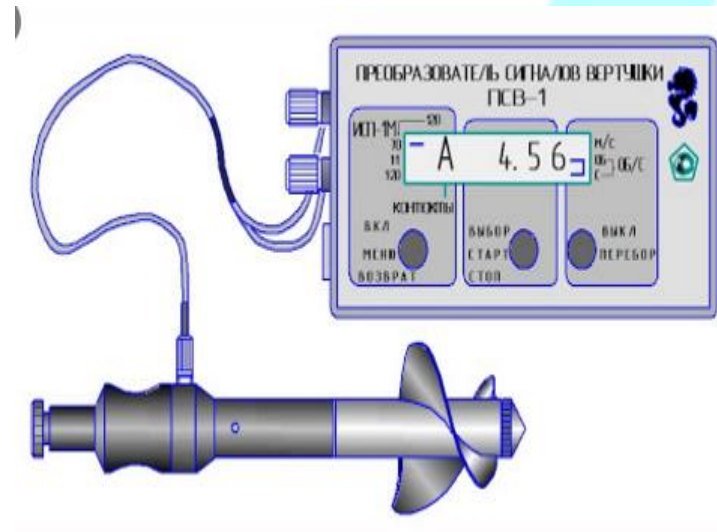
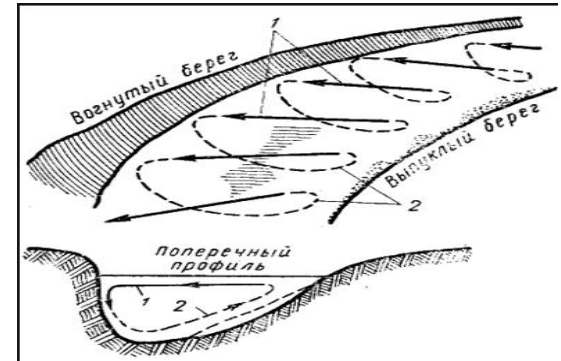
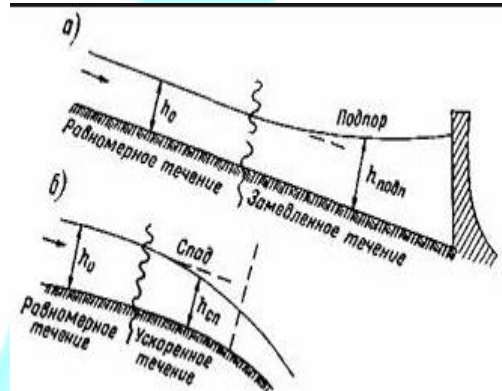
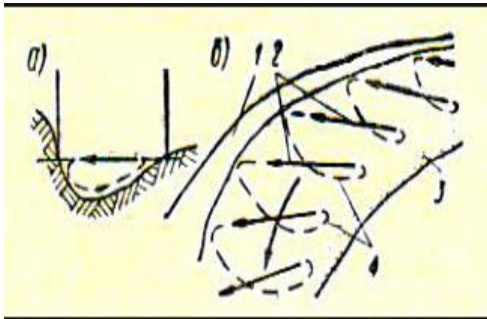
Chuqurlik o'lchash ishlarini bajarish;

Suvning haroratini va muzlash hodisalarini o'rganish

Suvning oqish tezligini o'lchash va oqim yo'nalishini aniqlash

Suv va oqiziqalar oqimini o'rganish

Suvning rangini, tiniqligini va kimyoviy tarkibini o'rganish

Река Турген

Река Шарын

Река Иле, ГП 164 км

Река Шенгельды

Определение окисляемости воды

Экстрагирование проб воды на ПХБ

Adabiyotlar:

- 1.T. Davie. Fundamentals of hydrology. Second edition. Madison Avenue, New York, 2008 y. 221 p.
- 2.Elizabeth M. Shaw Hydrology in Practice.Third Edition.2005.-145b.
- 3.Rasulov A.R., Xikmatov F.X., D.P. Aytboev. Hidrologiya asoslari, «Universitet», Toshkent, 2003,326 bet.
- 4.Karimov S.K., Akbarov A.A., Jonqobilov U. Hidrologiya, gidrometriya va oqim hajmini rostdash.Darslik. – T.: O‘qituvchi, 2004.-230 b.
- 5.Akbarov A.A., Nazaraliev D.V., Xikmatov F.X. «Gidrometriya» fanidan o‘quv qo‘llanma,TIMI,Toshkent, 2008y.154 bet.
- 6.Melnikova T.N. Praktikum po gidrologii, Uchebnik. Maykop – 2012 g. 153 b.
- 7.A.V.Savkin, S.V.Fedorov. Hidrologiya. O‘quv qo‘llanma. – Sankt-Peterburg.:2010.-102b.

<https://moodle.tiame.uz/course/view.php?id=705>

E'TIBORINGIZ UCHUN RAHMAT!

NAZARALIYEV DILSHOD
VALIDJANOVICH

Gidrologiya va
gidrogeologiya kafedrası
dotsenti

+ 998 71 237 0971

nazaraliyev@yandex.com

NAZARALIYEV DILSHOD